
GJALLARHORNET

Utgives av
Svenska Arkeologiska Samfundet
Årgång 41. Nr. 2. 2022.

Sommarnumret av Gjallarhornet är äntligen här!

Vi hoppas att ni haft en fin sommar och såklart också att ni haft möjlighet att besöka några särskilt trevliga fornlämningar, eller kanske äntligen fått tid att läsa om alla spännande utgrävningar och fynd som gjorts på senare tid!

I det här numret av Gjallarhornet kan ni ta del av flera spännande artiklar t.ex. en på samma tema som årsmötesföreläsningen, där det går att läsa om arkeologi förknippad med klimatförändringarna som påverkar glaciärerna i norr, och en artikel som presenterar resultaten från en spännande utgrävning vid Uppsala Domkyrka. Artiklarna är ett led i att vi försöker utvidga innehållet i Gjallarhornet till att omfatta mer undersökningsresultat och liknande som kan vara intressant för samfundets medlemmar att få kännedom om. Ni kan även läsa om konferensen Nordic TAG i Oslo, som äntligen kunnat arrangeras efter pandemin. Vi har som vanligt även bokanmälningar, nu av Birka Studies Volume 10 och Östasiatiska museets Bullentin No. 82.

Vi presenterar Svenska Arkeologiska Samfundet årsmöte som hölls i Göteborg den 18 maj liksom årets vinnare av *Den Gyllene Skärsleven*, Samfundets pris till en arkeologisk rapport som är särskild värd att lyfta fram.

Avslutningsvis tipsar vi om den resa till södra Frankrike som Svenska Arkeologiska Samfundet arrangerar i samarbete med Paradisresor. Gå gärna in på deras hemsida och läs mer om deras olika resor.

Trevlig läsning – och kom ihåg att skicka in artiklar och notiser till Gjallarhornet! Det kan gälla såväl forskningsresultat som resultat från spännande utgrävningar som ni tycker fler borde få läsa om. Och berätta gärna för oss vad ni önskar för typ av artiklar och information i Gjallarhornet framöver!

Bästa hälsningar från redaktionen!
Per Nilsson och Jhonny Therus

info@arkeologiskasamfundet.se

P.S Ni kommer väl ihåg att följa Samfundet på Facebook och Twitter?

Innehållsförteckning

- 3 *Jhonny Therus, Red.*
Svenska Arkeologiska Samfundets årsmöte.
- 5 Årets vinnare av Den Gyllene Skärsleven. Svenska Arkeologiska Samfundets Rapportpris
- 7 *Markus Fjellström & Kerstin Lidén, Stockholms universitet.*
Klimatförändringarna smälter fram ett unikt kulturarv i svenska Sápmi.
- 15 *Astrid Noterman*
Nordic TAG - En Tengborg-stipendiats reseberättelse.
- 16 *Bokanmälningar av Nils Ringstedt*
Östasiatiska museets Bulletin No. 82. och Birka Studies Volume 10, Excavations in the Black Earth 1990-1995.
- 22 *Linda Qviström, Upplandsmuseet*
Gravar från sen vikingatid till 1700-tal och en medeltida byggnadshytta på Domberget i Uppsala.
- 28 Nya avhandlingar
- 29 Meddelanden och utlysningar
- 36 *Svenska Arkeologiska Samfundets resa*
Från grottmålningar till riddarborgar i södra Frankrike

GJALLARHORNET utges av Svenska Arkeologiska Samfundet.

Redaktörer:

Per Nilsson, per.nilsson@ostergotlandsmuseum.se

Jhonny Therus, jhonny.therus@kalmarlansmuseum.se

Svenska Arkeologiska Samfundets årsmöte

Jhonny Therus

Onsdagen den 18 maj hölls Arkeologiska samfundets årsmöte i Göteborg, i Arkeologernas lokaler på Kvarnbygatan i Mölndal.

Mötet, som man även kunde delta i digitalt, inleddes med att Kerstin Lidén höll en mycket intressant föreläsning om *Glaciärarkeologi i Sápmi*. En artikel författad av föredragshållaren tillsammans med Markus Fjellström på samma tema återfinns på sidan sju i detta nummer av Gjallarhornet.

Som nästa inslag på årsmötet delades rapportpriset *Den gyllene skärsliven* ut till årets rapport 2021 nämligen, *Lillkyrkas medeltida kolonisation. Gårdsmiljöer i Kärsta och Åsta*, författad av Fredrik Larsson och Lena Beronius Jörpeland på Arkeologerna. Författarna deltog i mötet digitalt och gav en kort presentation av undersökningen och arbetet bakom rapporten. Förhoppningsvis kan de även presentera detta i ett kommande nummer av Gjallarhornet.

Själva årsmötet behandlade främst tillsättningen av de olika posterna och de valda presenteras nedan med de ansvarsområden som sedan förtydligades under det konstituerande styrelsemötet som följde i juni. Inga ärenden hade inkommit till årsmötet och bland de få andra frågor som behandlades fanns svårigheterna med rekrytering, att hålla registret över medlemmarnas e-postadresser uppdaterat och svårigheten att få in bidrag till Gjallarhornet. Alla var överens om att vi behöver göra något åt rekryteringen av nya medlemmar och att Samfundet blir mer synligt i svensk arkeologi igen. Att vi behöver ta tag i arkeologimötena igen eller ordna en liknande verksamhet sågs också som viktigt.

Den nya styrelsen vill passa på att tacka alla avgående ledamöter för sina insatser.

Valda till styrelsen 2022 är:

Ordförande.

Mikael Eboskog. Jobbar idag på Bohusläns museum som enhetschef, biträdande föreståndare på GRASCA, Linnéuniversitetet och ordförande M-Ark.

Vice ordförande

Jhonny Therus. Arbetar som arkeolog på Museiarkeologi sydost, vid Kalmar läns museum.

Ledamöter

Catrin Sandberg. Jobbar sedan 2004 som arkeolog vid Skogsstyrelsen med bland annat kvalitetssäkring för kulturmiljöregistret, kunskapsunderlag, utbildningar, uppföljning och inventeringar.

Frida Palmbo. Är arkeolog vid Norrbottens museum.

Per Nilsson. Arbetar som arkeolog och forskare på Östergötlands museum och har intressen som rör bronsålder och hällristningar såväl som museiforskning och hur arkeologi och historia kan förmedlas i utställningar.

Petra Aldén Rudd. Jobbar som uppdragsarkeolog och projektledare vid Rio Göteborg. Petra sitter även i styrelsen för SUBO, där hon idag innehar ordförandeposten. *Ansvarig för informationsförmedlingen till Samfundets hemsida.*

Lars Ersgård. Docent i historisk arkeologi och knuten till Institutionen för arkeologi och antikens historia vid Lunds universitet. *Ansvarar för Samfundets medlemsregister och inval av nya medlemmar.*

Gustav Wollentz. Jobbar idag som forskare och projektledare på Nordiskt centrum för kulturarvspedagogik. *Samfundets stipendiesekreterare och ansvarig för sociala medier.*

Sophie Bergerbrant. Docent vid Göteborgs universitet. Forskar huvudsakligen om nordisk bronsålder och äldre järnålder.

Peter Holmblad. Lektor vid Umeå universitet. Koordinator och programansvarig inom arkeologiämnet.

Roger Nyqvist. Jobbar idag framför allt som arkeolog vid Skogsstyrelsen, men även vid Bohuslän Museum som mentor på GRASCA, Linnéuniversitetet och lektor vid Umeå universitet.

Suppleanter

Vakanta

Kassör

Sara Hagström Yamamoto. Som meddelat att detta är hennes sista år som kassör.

Valberedning

Roger Nyqvist

En vakant plats.

Redaktörer Gjallarhornet

Per Nilsson

Jhonny Therus

Redaktörer Current Swedish Archaeology

Sophie Bergerbrant

Alison Clevnäs

Resansvarig

Helene Borna-Ahlkvist

Den gyllene skårsleven

Svenska Arkeologiska Samfundets Rapportpris

Svenska Arkeologiska Samfundet vill gratulera författarna Lena Beronius Jörpeland och Fredrik Larsson, vid Arkeologerna. Deras rapport *Lillkyrkas medeltida kolonisation. Gårdsmiljöer i Kärsta och Åsta*. Arkeologisk undersökning Örebro län, Närke, Örebro kommun, Lillkyrka socken. Arkeologerna. Rapport 2021:150. tillkännagavs på samfundets årsmöte ha utsetts till årets rapport 2021 och därmed också vinnaren av den Gyllene skårsleven. Gjallarhornet. Den fullständiga motiveringen återfinns på nästa sida.

Författarna har mottagit ett diplom och en gyllene skårslev och kommer förhoppningsvis kunna presentera rapporten och resultatet från undersökningen närmare i ett kommande nummer av Gjallarhornet. Rapporten kan hittas här i digital form: <https://arkeologerna.com/publikationer/lillkyrkas-medeltida-kolonisation/>

Författarna till årets rapport 2021, Lillkyrkas medeltida kolonisation. Gårdsmiljöer i Kärsta och Åsta, och vinnarna av den Gyllene skårsleven är Fredrik Larsson (tv) och Lena Beronius Jörpeland (th) vid Arkeologerna.

Svenska Arkeologiska Samfundets rapportpris

»Gyllene skärsleven« 2021

Motivering

För det gångna året 2021 har Svenska Arkeologiska Samfundet tagit emot sex nomineringar till rapportpriset »Den gyllene skärsleven«, bl.a. från Arkeologerna, Arkeologikonsult och Stiftelsen Kulturmiljövård.

Den vinnande rapporten berör vid första ögonkastet en ganska vardaglig huvudundersökning av ledningsdragning längs E18/E20 i Lillkyrka socken vid Hjälmarens i Närke strax öster om Örebro, med lämningar och gårdslägen av främst medeltida eller yngre typ. Rapporten är synnerligen välstrukturerad och föredömligt uppbyggt utifrån olika skalnivåer, underordnade tema med individuell formulerade hypoteser samt konkreta frågeställningar, som undersökningens metoder sedan anpassats efter. Trots att de undersökta schakten var tämligen smala och avlånga har undersökningen genererat ett rikhaltigt och mångvetenskapligt källmaterial som bidragit med ny kunskap rörande nyodlingen under medeltid och 1500-talets Sverige. Utöver detta så bidrar rapporten med en mycket omfattande kontextualisering med avseende på arkivalier, fornlämningsmiljö och tidigare undersökningar. Den innehåller också en vetenskaplig fördjupning som täcker arkeologi samt lokalthistoria över en stor del av socknen. Detta gör att den nominerade rapporten blir mycket mer än bara en avrapportering av en linjär undersökning och lyckas bokstavligen att göra »det stora av det lilla«, bl.a. genom att knyta exploateringsarkeologins stapelvara, de oansenliga stolphålen, till såväl ett landskapsperspektiv som samhällsutvecklingen.

Med denna motivering utser Svenska Arkeologiska Samfundet rapporten »*Lillkyras medeltida kolonisat-ion. Gårdsmiljöer i Kärsta och Åsta*» av Lena Beronius Jörpeland och Fredrik Larsson på Arkeologerna till årets rapport 2021 och vinnare av Den gyllene skärsleven.

I denna kontext ska också den nominerade rapporten »Kanaljorden, Motala. Ritueella våtmarksdepositioner och boplatslämningar från äldre stenålder, yngre stenålder och järnålder» av Fredrik Hallgren, Karin Berggren, Anna Arnberg, Lisa Hartzell & Birgitta Larsson på Stiftelsen Kulturmiljövård få ett hedersomnämmande som omfattande vetenskaplig syntes av alla tidigare insatser i Motala som helhet.

Den gyllene skärslevens bedömningskommitté,

Svenska Arkeologiska Samfundet.

Klimatförändringarna smälter fram ett unikt kulturarv i svenska Sápmi

Markus Fjellström & Kerstin Lidén

Sedan 2017 har forskare från Arkeologiska forskningslaboratoriet vid Institutionen för arkeologi och antikens kultur tillsammans med forskare från Institutionen för naturgeografi arbetat i ett projekt rörande glaciärer, snöfläckar, arkeologi och ett framsmältande kulturarv.

Med de rådande klimatförändringarna, upphettningen av planeten och smältandet av glaciärer och snölegor dyker allt fler artefakter och ekofakter upp. De är föremål och naturobjekt som under en lång tid har förvarats och bevarats i den kalla omgivningen, men som nu kräver en viss omsorg och tillvaratagande. Kulturarvet smälter fram och bryts ned och vi behöver agera för att ta reda på den kunskap som annars går förlorad. Det material som smälter fram kan vara föremål som i vanliga fall inte återfinns vid arkeologiska undersökningar, eftersom kemiska processer i jorden redan för länge sedan påbörjat nedbrytningen av föremålen.

Glaciärrarkeologi som ämne är i sig inget nytt (Callanan 2014; Ceruti 2014; Bjørge et al. 2015; Sgouros & Stirn 2015), men det har inte funnits någon direkt satsning på det tidigare i Sverige. År 2015 påbörjades planeringen att ta sig an inventeringen av glaciärer och permanenta snöfläckar i svenska Sápmi. Under ledningen av Kerstin Lidén, professor i laborativ arkeologi, och Per Holmlund, professor i glaciologi, bjöds arkeologer och glaciologer in till ett möte för att diskutera möjligheterna till att bedriva just den här typen av verksamhet i Sverige. Då man i Norge har en lång erfarenhet av att inventera smältande snöfläckar och glaciärer bjöds även några norska arkeologer in för att informera och tipsa om deras arbete i södra Norge (Callanan 2015; Pilø et al. 2018, 2020). Något år senare erhöll vi finansiering från *Göran Gustafsson stiftelse för natur och miljö i Lappland* (#1716) för att starta ett inventeringsarbete, och 2017 besök-

tes Ållmalojiegnaglaciären i Jokkmokks socken. I projektet *Glaciärrarkeologi – en fotogrammetrisk studie av glaciärs dynamik och arkeologiska spår i Norrbottensfjällen* kombinerades fotogrammetriska studier av glaciärer med inventeringar av framsmältande arkeologiska lämningar och fynd. I slutet av augusti 2017 flög vi med helikopter till glaciären där vi, två arkeologer och två glaciologer, stannade i tre nätter och fyra dagar. Vädret var inte optimalt då både kyla och snö trängde sig på under natten. Men trots att vi förlorade ett par timmars inventeringstid p.g.a. snöfall och kallt väder, lyckades vi samla in sju fynd av horn och ben. Dessa ¹⁴C-daterades senare

Figur 1. Fynd av två underkäkar härrörande från en och samma ren framsmälta ur isen, funna vid Tjånka på Ammarfjället 2021 (foto: Markus Fjellström).

Figur 2. Exempel på skräp funna vid de glaciärarkeologiska inventeringarna sedan 2017. På bilden syns (från vänster till höger och från upp till ned) en snusdosa, en läskburk, en handske, en ketchup-flaska, en ölburk, en konservburk, en del till en skoterhjälm, godispapper och rester av en väderballong (foto: Markus Fjellström).

och gav ett tidsintervall från 400 e.v.t. till modern tid (Fjellström 2018; Fjellström et al. 2019).

Sedan 2017 har vi besökt fler olika platser i Norr- och Västerbotten för att inventera framsmältande fynd. År 2018 fick vi ytterligare finansiering från samma stiftelse för att åka till ett antal glaciärområden i Abisko och Björkliden, Jukkasjärvi socken. I mitten av augusti 2018 var vi åtta personer från Arkeologiska forskningslaboratoriet, Institutionen för naturgeografi och Zoologiska institutionen, samtliga vid Stockholms universitet, samt en person från Sveriges television och en dokumentärfilmare, som inventerade mer omfattande områden vid Ekman-, Loktačohkka-, "No name"-, Kårsa-, Kåto- och Gällanväriglaciärerna. Intill dessa glaciärer registrerade vi 128 fyndposter, kategoriserade som ben, horn, rep, trä och metall. Inte nog med det, vi noterade

även 80 fyndposter som recent skräp, som plockades upp, registrerades och dokumenterades i en separat lista. Dessa dokumenterades dock inte på samma sätt som arkeologiska föremål och lämningar (Fjellström 2019). Anmärkningsvärt nog gjordes de flesta fynden inte vid glaciärerna utan snarare vid snölegor. Under våra inventeringar har vi konstaterat att många av de besökta glaciärerna ligger lite avsides och har varit lite för otillgängliga i landskapet för att kunna utnyttjas vid jakt och förflyttning. Det innebär dock inte att det är ointressant att inventera dessa.

Ett större antal dateringar och analyser av stabila isotoper och lipider har utförts och där dateringarna visar på ett kronologiskt spann mellan 355 cal BCE till modern tid (Fjellström et al. 2017; Fjellström 2019, 2020). Ett av fynden från 2018 års inventeringar var ett skidfragment som

Figur 3 Bild över avsmältningen av Stuorajiegnaglaciären inom Arjeplogs kommun (foto: Karin Angerbjörn)

vi lät datera och som först gav en kalibrerad ålder till 1400-talet. Med tanke på hur man använder skidor och att de kunde ha bestrukits med någon slags valla, utförde vi lipidanalyser för att reda ut om detta var fallet med vår skida och vad ”vallen” i så fall bestått av. Det visade sig att så var fallet, och att vallen bl.a. innehållit paraffin. Det låg till grund för att vi daterade om den nu rena cellulosan, fri från valla, vilket gav en senare datering till mellan 1600- och början på 1900-talet. Det var en problematisk datering av en skida men som visar hur påfört organiskt kol med en annan egenålder än själva skidan, här valla, påverkar ^{14}C -dateringar. Därför är det viktigt att, innan man använder ^{14}C -datering för att datera skidor, undersöker om dessa vallats eftersom det påverkar resultatet (Fjellström et al. 2021). De inventeringar som utfördes 2018 dokumenterades av en dokumentärfilmare vars material senare blev en del av utställningen *När isen smälter* på Nordiska museet i Stockholm (Lidén 2020).

Nästkommade år, 2019, fick vi ytterligare finansiering från *Göran Gustafssons stiftelse för natur och miljö i Lappland*. Vi ville då besöka glaciärerna Sálajieгна och Stuorajieгна, två mäktiga glaciärer som en gång i tiden suttit ihop. Vi, två arkeologer, en glaciolog och en student, flög med helikopter från Vuoggatjålme i Arjeplog den 23 augusti och var på plats för inventering i fyra dagar. En av dagarna kunde vi inte inventera p.g.a. kraftigt regn. Trots detta noterades 30 fyndposter och ett dussin skräpposter, inte minst en engångsgrill, resultatet av vinterturism, och en väderballong, resultatet av forskningsaktiviteter (Fig. 2). Dateringarna från de 30 fyndposterna ligger i tidsspannet 1663 e.v.t till modern tid. De dateringar som utförts på djurbenen från Sálajieгна och Stuorajieгна tyder på att de renar som vi hittat vistats där under historisk till modern tid. Området är högalpint och är rätt så fyndfattigt så vi kommer troligen inte återkomma. Däremot är Stuorajieгна intressant ur en glaciärhistorisk aspekt eftersom över 100-års

Figur 4. Glaciologen Per Holmlund leder vägen över strida jokkar mot glaciärerna och snöfläckar. Bilden är tagen i augusti 2018 på väg mot Gällanvårriglaciären (foto: Markus Fjellström).

dokumentation från platsen ger indikationer och svar på hur mycket glaciären har rört på sig och hjälper till att förstå delar av de klimatförändringar som sker i höglänta områden (Fig. 3) (Holmlund et al. manus).

År 2020 planerade vi att åka till Ammarfjället, Luspasjaure och Artfjället i Västerbottens län, men p.g.a. pandemin och att det var alldeles för mycket snö kvar till fjälls, ställdes inventeringarna in. Året efter, 2021, kunde vi åka till Luspasjaure och Ammarnäs. Under den här tiden hade vi blivit beviljade finansiering för ett fyraårigt program från *Marcus och Amalia Wallenbergs minnesfond* (MAW 2020.0122) för omkostnader gällande resa, boende och anlayskostnader. Detta gjorde det möjligt för oss att engagera och samarbeta med museer från olika områden inom Sápmi, vilka besitter den specialkunskap som behövs för att inventera vissa områden.

Därför samarbetar vi nu med Silvermuseet/INSARC i Arjeplog, Åttte Fjäll- och Samemuseum i Jokkmokk, Norr- och Västerbottens läns- museer i Luleå och Umeå, samt Jamtli läns- museum i Östersund. Tack vare dessa samarbeten kan vi nu täcka in mycket större områden i hela Sápmi, dvs Jämtland, Västerbotten och Norrbotten. Inventeringarna 2021 var lyckosamma och utmynnande i insamlande av en större mängd animalosteologiskt material. László Bartosiewicz, professor vid Osteoarkeologiska forskningslaboratoriet vid Stockholms universitet, har utfört osteologiska bedömningar av samtliga djurbensfynd från åren 2017 till 2021. Förutom det animalosteoologiska materialet fann Norrbottens museum en del av en skida, ett möjligt textilfragment och märkekluvna ben. Silvermuseet/INSARC fann även en del animalosteologiskt material samt ett möjligt kvartsföremål. I Jämt-

land rapporterades det in en pilspets som under sommaren hade samlats in av en norsk turist.

I projektet arbetar vi även med tidigare insamlade fynd eller fynd som har en koppling till glaciärarkeologi och utnyttjandet av snön i fjällen under vinter- och sommartid. För tillfället undersöker vi en gärris, en samisk släde, från Ammar-näs och väntar på resultat från flertalet analyser av stabila isotoper samt ^{14}C -dateringar som förhoppningsvis kan hjälpa oss förstå det forna landskapsutnyttjandet och ge oss ledning i vilka områden vi ska satsa på i framtiden. I skrivande stund pågår analyser från förra årets inventeringar och planeringen av kommande års inventeringar är på gång (Fig. 4).

Vi vinnlägger oss i vårt arbete med att jobba i nära kontakt med de lokala samhällena, samt de lokala samebyarna och föreningarna. Det gäller inte minst om att informera om själva inventeringsarbetet, men också om de fynd och rön som kommer fram under inventeringarna. Kommunikationen med samebyarna är också viktig då våra inventeringar, flyg med helikopter etc. skulle kunna störa rennäringen. Till hjälp med kommunikationen har vi formulerat ett stöddokument med hjälp av Malin Brännström chef för Silvermuseet/INSARC.

Sammanfattning

Vad kan vi då ta med oss av fem års erfarenhet av att inventera glaciärer och snöfläckar i Sverige? Det är en pågående process där vi hela tiden lär oss nya saker. Eftersom vädret skiftar väldigt snabbt och snön kan smälta bort snabbt i fjällen är det svårt att planera tiden för inventering. Dåligt uppdaterade kartor över snöläget i fjällen gör det också svårt. Men i och med att allt fler områden inventeras skapar vi kunskap om vilka områden som är mer fyndförande och därmed vilka som kan vara mer av intresse att satsa mer inventeringstid på. Det återstår dock många områden att undersöka.

Fynden och analyserna av det material som vi hittar inom projektet föder nya frågeställningar. Vi befinner oss i områden som det är svårt att ta sig till men som under årtusenden varit bebodda eller besökta på ett eller annat sätt och där snön och glaciärerna även kunnat användas på olika sätt. Med uppvärmningen av planeten och avsmältningen av isen och snön försvinner ett viktigt kulturarv som vi inte, utan inventeringar, kan rädda. Snön smälter snabbt och vi vill uppmuntra arkeologer att intressera sig för den här typen av arkeologi och delta i inventeringar i fjällmiljöer där is och snö fortfarande ligger kvar.

Referenser

- Bjørge, T., Linge, T., Skår, Ø., Lohne Rongved, S. & Slinning, T. 2015. Fragments of a Late Iron Age Sledge Melted Out of the Vossaskavlen Snowdrift Glacier in Western Norway. *Journal of Glacial Archaeology* 2: 73–81.
- Callanan, M. 2014. Bronze Age Arrows from Norwegian Alpine Snow Patches. *Journal of Glacial Archaeology* 1: 25–49.
- Ceruti M.C. 2014. Overview of the Inca Frozen Mummies from Mount Lullaillaco (Argentina). *Journal of Glacial Archaeology* 1: 79–97.
- Fjellström, M. 2018. Glaciärrarkeologisk inventering vid Ålmallojekna, Jokkmokk socken, Lappland (20–24 augusti 2017). *Rapporter från Arkeologiska forskningslaboratoriet* 29, ISSN 1653–2910.
- Fjellström, M. 2019. Glaciärrarkeologisk inventering vid Ekman-, Låktatjåkko-, Kårsa-, Kåtotjåkko-, Gällanvárri- och Sálajiegnaglaciärerna i Norrbottens län, Lappland (8–15 augusti 2018). *Rapporter från Arkeologiska forskningslaboratoriet* 30, ISSN 1653–2910.
- Fjellström, M. 2020. Glaciärrarkeologisk inventering vid Sálajiegn- och Stuorjiegaglaciärerna i Norrbottens län, Lappland (23–26 augusti 2019). *Rapporter från Arkeologiska forskningslaboratoriet* 33, ISSN 1653–2910.
- Fjellström, M., Ahlgren, H., Holmlund, P., Schytt Holmlund, E., & Lidén, K. 2019. Nya ¹⁴C-dateringar av glaciärfynd vid Ålmallojekna i Jokkmokks kommun, Lappland. *Fornvännen*, 114(4): 253–257.
- Fjellström, M., Isaksson, S. & Lidén, K. 2021. Ett ovanligt skidfynd från Låktatjåhkkå- / Loktačohkkaglaciären, Sápmi – Skidbruk, vallning, ¹⁴C-datering och lipidanalyser. *META historiskarknologisk tidskrift* 2021: 53–66.
- Holmlund, P., Fjellström, M. & Lidén, K. manus. *Jökellägret vid Sulitelma*.
- Lidén, K. 2020. Vid Ekmanglaciärer. In: Gustafsson-Reinius, L. (ed.). *Arktiska spår. Natur och kultur i rörelse*. Nordiska museets förlag: Stockholm. 192–193.
- Pilø, L. Finstad, E., Bronk Ramsey, C., Robert Post Martinsen, J., Nesje, A., Solli, B., Wangen, V., Callanan, M. & Barrett, J. H. 2018. The chronology of reindeer hunting on Norway's highest ice patches. *Royal Society Open Science*.
- Pilø, L. Finstad, E. & Barrett, J. H. 2020. Crossing the ice: an Iron Age to medieval mountain pass at Lendbreen, Norway. *Antiquity* 94 (374): 437–454.
- Sgouros, R. A. & Stirn, M. A. 2015. An Ice Patch Artifact and Paleobiological Specimen from the Teton Mountains, Wyoming, USA. *Journal of Glacial Archaeology* 2: 3–24.

Nordic TAG - En Tengborg-stipendiats reseberättelse

Astrid A Noteman

After a 7-year hiatus since the last meeting in Copenhagen (Denmark), the Nordic Theoretical Archaeology Group met again in April 2022 in Oslo (Norway) for a vibrant 2-day of discussion about ‘What’s the use of theory?’.

Intentionally broad and open, this year’s Nordic TAG theme brought together experienced and young researchers in a panel of sessions held in the beautiful library building on the university campus of Oslo.

The variety of topics discussed could not be summarised in a single newsletter. Themes such as migration politics in the past, sensory archaeology, maritime identities, ecologies of care, urban theory of historical cities or cultural heritage are among those debated during the conference.

Similarly, many inspiring sessions could be presented in this paper and making a choice among them is a difficult task. However, I will try to give an overview of this year’s Nordic

TAG through an arbitrary selection of some of the 2022 sessions.

The session ‘Personhood in 21st century archaeological theory’, organised by Guillermo Días Liaño and Manuel Fernández-Götz from University of Edinburgh, aimed to ‘debate the current state of approaches to personhood in archaeology’, with a particular interest on posthumanist models such as New Materialism and the Ontological and Affective Turns. The session welcomed contributors such as John Chapman (Independent scholar) and Bisserka Gaydarska (MMU) for a join paper exploring the associations between the deceased, the grave goods and the living at two long-running Copper Age cemeteries in eastern Europe; Marianne Hem Eriksen (University of Leicester) who came to talk about what made up social persons in the Scandinavian Late Iron Age – or its contrary when societies deny personhood to some individuals; or Duncan Sayer (University of Central Lancashire) who

looked at DNA data alongside objects, cemetery organisation and human remains evidence to explore how family and ancestry played a part in the construction of personhood in early Medieval Britain.

Organised by Marja Ahola (University of Helsinki), Tiina Äikäs and Anna-Kaisa Salmi (University of Oulu), the session 'A match made in heaven? Art, archaeology and cultural heritage' explored the uncommon but growing collaboration between archaeologists and artists over the past 20 years, through an invitation of presenting papers dealing with the concept of art/archaeology or artistic practice and experimental archaeology. Among the contributions, Elviira Davidow spoke about the important moments in a woman's life by interweaving an archaeological object – here a Stone Age antler artefact – with a story. The experience – akin to a theatre performance – was part of a project funded by the Kone Foundation (Finland), in which Katru Lassila, another speaker at the session, also participated and whose contribution consisted in designing and producing photographs and videos of the antler artefact. More sensitive, Monika Stobiecka discussed colonization heritage and the use of digital technology as a tool of decolonization, but also as another way of pursuing the oppression and devaluation of a culture in some places.

On a more personal level, and thanks to *Svenska Arkeologiska Samfundet*, I attended a session organised by Andrew M. Jones (Stockholm University) and Ing-Marie Back Danielsson (Uppsala University) around the topic of affect in archaeology. Organisers argued that if archaeology is to be useful, it must also be affective. The study of affect has produced concepts such as vitality affects, sticky affects and affective dumping, but also has been approached as an animate form of pedagogy and transmission. In the archaeology discipline, the topic has tended to be restricted to senses and emotions despite the multitude of meanings of the word. This session

aimed to explore the potentials of applying theory of affect in the study of the past, but also to discuss the potential of affect in pedagogical practice, in higher education or at museums.

Contributors to the session:

Julie Lund (University of Oslo) – Affected by the past in the Viking Age

Annika Nordström (Uppsala University) - The affectiveness of small finds – magic charms of daily life and the process of becoming urban

Astrid A. Noterman (Stockholm University) - A sleep-like death. An affective reading of Late Iron age bed inhumations in Europe.

Meghan Mattsson McGinnis (Stockholm University) - Layers of practice, layers of affect. On ritual, experience and (p) retention in the scandinavian Iron Age

Andrew Meirion Jones et al. (Stockholm University) - Objects as curricula: rethinking the capacities and affects of Blackfoot material artefacts

Omran Garazhian (Freelance archaeologist) - Who, how, how long? Teaching "archaeology, the basics" in the context of rapid changes and conflicts

Ing-Marie Back Danielsson (Uppsala University) – Affective interventions in the Viking Age

Anna Nyqvist Thorsson (Västsvensk arkeologi) - Rethinking medieval grave monuments – Style, iteration and exclusion in sandstone monuments from the 12th and 13th centuries

In this inspiring session, I presented a paper on inhumation on beds during Late Iron Age Europe. The aim was to discuss the spectacular and little studied practice of buried the dead on a bed between the 6th and 10th centuries CE. Funerary

beds are known from around fifty graves from southern Germany to southern Scandinavia and England and have been mainly identified through the discovery of rare well-preserved cases or the recognition of elements used in their building. Information provided by the skeletal elements and the objects is however barely taken into account in studies, and the dead person for whom the tomb and its contents were meant is often pushed to the background. Moreover, the affective engagement that underlies the introduction of an impressive domestic piece of furniture into the grave has received rather superficial attention, largely approached as a simple emotional expression of the living towards the dead. It is time now to go beyond the simple archaeological remains and to study the real significance of this uncommon burial choice within Late Iron Age mortuary practices and beliefs.

As in previous editions, this year's Nordic TAG conference was punctuated by several events allowing participants to listen keynote speakers (Þóra Pétursdóttir and Alfredo González-Ruibal), mingle and exchange ideas over a drink or by exploring the exhibitions 'Vikings' and 'Fabulous Animals' hosted at *Historisk museum*.

After a 7-year hiatus, it is clear that the Nordic Theoretical Archaeology Group has lost neither its dynamism nor its ability to bring together young and experienced researchers to discuss the challenges of theoretical archaeology in the coming years.

Astrid A. Noterman

Stockholm University

Cescm

A general view of Grave 1, Trumpington, Cambridge, with the female individual buried on a bed during the 7th century C.E. Photo: Cambridge Archaeological Unit, Dave Webb.

Close-up of the metal fittings of the bed. Photo: Cambridge Archaeological Unit, Dave Webb.

Nya böcker

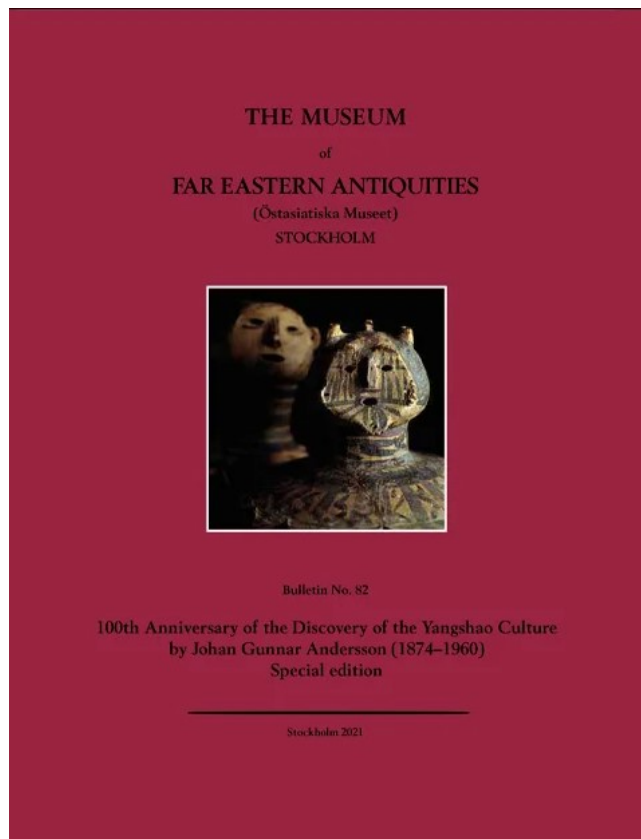
Bokanmälningar av Nils Ringstedt

Östasiatiska museets Bulletin No. 82.

100th Anniversary of the Discovery of the Yangshao Culture by Johan Gunnar Andersson (1874-1960). Special edition.

Östasiatiska museet utkom hösten 2021 med Bulletin nr. 82. Den är på 380 sidor och innehåller - utöver Eva Myrdals mycket intressanta, inledande förord - 10 artiklar varav många av kinesiska författare. Innan jag kort berättar om innehållet vill jag erinra om vem Johan Gunnar Andersson var. Om honom har jag tidigare skrivit i Gjallarhornet. Först vill jag erinra om att Svenska Arkeologiska Samfundet år 2004, när jag var ordförande, reste runt i Kina i *Johan Gunnar Anderssons* spår och besökte utgrävningsplatser där han varit verksam t.ex. Pekingmänniskans grotta i Zhoukoudian och naturligtvis byn Yangshao (Resan beskrivs i Gjallarhornet 2004:4). Anderssons utgrävningar ledde till medvetande om den neolitiska Yangshao-kulturen (5000-3000 f.Kr). Vi besökte bl. a. även imponerande kungagravar nära Anyang på Kinaresan. Magnus Fiskesjö och jag planerade resan men Magnus fick förhinder att komma med.

Det var ett äventyrligt besök i Yangshao! Dåligt väder rådde. När vår buss på smal väg kom fram till en bro över en ravin för att sedan fortsätta mot byn visade sig bron ha rasat i det dåliga vädret. Vi fick alla klättra nerför en lerig sluttning till ravinens botten och sedan ta oss upp för den motsatta sluttningen till den smala vägen till byn. Det var en upplevelserik promenad in till det lilla museet i byn. I sluttningsprofilen på vägens ena sida syntes tydligt kulturlager. Här såg vi benbitar och krukskärvor! Det lilla museet var fullt med vackra keramikkarl från Yangshao-kulturen. Byn föreföll ligga öde – men männi-

skorna höll sig inne för i Kina härjade sjukdomen Sars.

Johan Gunnar Andersson var först polarforskare och fick ofrivilligt övervintra en gång i Antarktis. Han blev "head huntad" 1914 till Kina genom ambassadören Gustaf Oscar Wallenberg. För Kina var det viktigt att anlita en duktig geolog som Andersson för att finna viktiga mineraler som kol och järn för Kinas industri. Johan Gunnar blev mineralrådgivare åt Kinas regering. Han samarbetade med ett par mycket kunniga kinesiska vetenskapsmän som Ding Wenjang och Weng Wenhao, båda mycket reformsinniga. Det beslöts att Sverige skulle ställa upp med analys med experter och laboratorier i Sverige.

Johan Gunnar Andersson och medarbetare var mycket aktiva i Kina efter 1919 och fann förutom keramik mm också många välbevarade fossil av dinosaurier. Fynden fanns på olika ställen i Kina. *Otto Zdansky* som var utsänd från Uppsala fann 1921 tänder från Peking-människan i Zoukoudian-grottorna. Vidare gjorde Johan Gunnar Andersson det epokgörande fyndet av Yangshaou-kulturen. Därmed inleddes den moderna arkeologin i Kina vilket så småningom förde fram till att Östasiatiska museet skapades.

År 1919 förliste s/s Peking på väg till Sverige med man och allt inklusive alla samlingar som gjorts i Kina. Det var bara att börja om igen för Johan Gunnar Andersson. På Östasiatiska museet finns en stor och fin samling kärl från bland annat Yangshao-kulturen. Det är hälften av de fynd som fördes hem till Sverige. Den andra hälften återsändes till Kina men försvann i samband med kriget i Kina då japanerna invaderade.

Föreliggande *Bulletin* 82 ägnas helt åt hundraårsjubileet med text om svenskt-kinesiskt samarbete och de resultat som uppnåtts. Det är inte lätt att referera det kompakta innehållet i skriften – det följande är enbart antydningar!

I förordet erinrar Eva Myrdal om att det var år 1921 som Andersson med kinesiska kollegor grävde ut en neolitisk boplats i Yangshao, Henan. Det var även detta år som den paleolitiska grottan i Zhoukoudian undersöktes. Fältarbetet finansierades av den svenska Kina-kommittén och svenska staten. Den 2 februari 1925 slöts en överenskommelse mellan Sverige och Kina om bland annat hantering av och publicering av arkeologiskt material. År 1929 öppnades Östasiatiska museet med de föremål som kommit från Kina. Museet var då till en början lokaliserat i Handelshögskolan.

Idag pågår fältarbete för fullt överallt i Kina. Jan ROMGARD berättar om Johan Gunnar Anderssons arbete i Kina med fynd i provinsen Gansu avseende tidigare okända sten- och bronsålderskulturer. Utgrävningsrapporterna publice-

rades då av Geological Survey of China. Anderssons arbete lade grunden för modern kinesisk arkeologi. Utom arkeologiska insatser ägnade sig Andersson också åt att kartlägga fossila ekosystem, spårade klimathändelser i jordens historia och bidrog på olika sätt till sökande efter tidiga arter av människan, vilket ledde till upptäckten av Peking-människan.

CHEN Yantang och CHEN Xi tar i en artikel upp olika aspekter på fältarbete i Kina med avseende på rådande traditioner i landet. En fundamental konflikt fanns mellan traditionellt kinesiskt samhälle och arkeologiskt fältarbete. Till en början var det svårt med normalt fältarbete. Rådande syn att respektera och uppskatta allt gammalt gjorde emellertid att kineser kom att bli mottagliga för introducering av modern arkeologi i landet. Johan Gunnar Andersson kom att betraktas som en betydelsefull person när kinesisk arkeologi ”föddes”!

I artikeln av Rowan K. FLAD och tolv ytterligare forskare diskuteras resultat och synpunkter på fältarbete avseende neolitikum och bronsålder – arbete som skett i provinserna Gansu och Qinghai. De skriver om The Tao River Archaeological Project (TRAP). Detta projekt undersöker tekniska förändringar i nordvästra Kina genom att fokusera forskningen på tidigare kända arkeologiska platser. I artikeln beskrivs utvärderingar av de olika platserna i en ytterst detaljerad artikel.

Jada KO koncentrerar sig i sin artikel på den arkeologiska platsen Qijiaping i Tao River Valley, Gansu. Till platsen senare inflyttade muslimska boende är kulturellt och etniskt inte knutna till den arkeologiska kontexten men är ändå ”intressenter” på en plats som är ett intressant kulturarv. Offentlig arkeologi i Kina har under senare år alltmer fått uppmärksamhet för att förbinda det förflutna med det nuvarande genom att popularisera arkeologin och nå ut till allmänheten på olika sätt genom media.

Chengao WEN utgår från platsen Huangniang-

niangtai och diskuterar ekonomi och varutbyte i belysning av nya arkeologiska data i Qijia kulturen som är en av de sex stora, viktiga kulturfaserna i nordvästra Kina. Kulturen är spridd längs övre Gula floden och dess bifloder.

GUO Zhiwei jämte fyra ytterligare forskare redovisar i en intressant artikel material som påträffats åren 2014-2017 tillhörande kulturerna Majiayao och Qijia. Ett urval av fynden presenteras med fina bilder. Utgrävningar har medfört större förståelse för människorna. Resultaten ger nya insikter rörande miljöförändringar, nyttjande av djur- och växtresurser, produktionssätt och teknikspridning under dessa gamla kulturer.

Anke HEIN med flera berättar historien om forskningen rörande neolitisk och bronsålders keramik från Qijiaping. Forskningen under de senaste 20 åren har medfört radikala förändringar i förståelsen av såväl keramiken som de människor som producerade den. Typologisk forskning har kraftigt utvecklats. Även arkeometrisk forskning har gjort stora framsteg när det gäller keramisk produktion, användning, utbyte och samband med social organisation.

Jennifer KEUTE och tre ytterligare forskare behandlar keramiken som finns på Östasiatiska muséet. De analyserar vad som kan återfinnas i kärlen av organiskt material och kommer fram till bland annat att spår finns av icke-idisslande djur – t.ex. gris men även spår av färskvattenfisk! Hirs kan också ha ingått i de måltider som preparerades eller förvarades i kärlen.

Den sista artikeln skriven av Limin HUAN handlar om ursprungsstudier som är viktiga för att förstå artefakter och teknologier. I korthet – artikeln berör målad keramik i neolitiska Kina från Majiayao kulturen (ca 3300-2500 f.Kr.). Antagande att målade kärl funna i Sichuan kan ha producerats på lössplatån och transporterats till Sichuan tillbakavisas av författaren med bevisning utifrån olika tekniska metoder.

Avslutningsvis – det är en intressant bulletin men flera artiklar är tekniskt komplicerade. För icke arkeologer är boken inte lättläst!

Birka Studies Volume 10, Excavations in the Black Earth 1990-1995.

Stratigraphy Vol. 2 Part Three: The Later Part of the Birka Period. Part Four: The Finds.

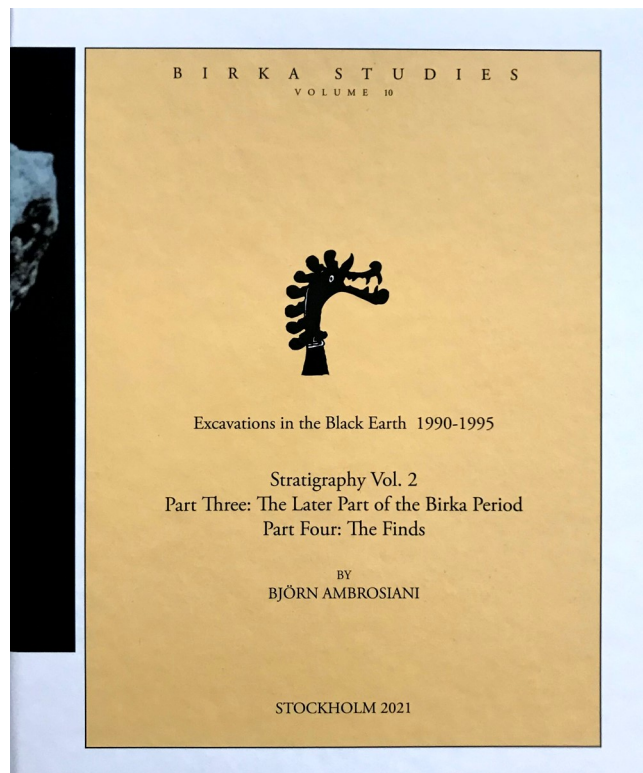
Nu har professor Björn Ambrosianis *Birka Studies Volume 10, Excavations in the Black Earth 1990-1995* utkommit. Boken har titeln *Stratigraphy Vol. 2 Part Three: The Later Part of the Birka Period. Part Four: The Finds.*

Det är ett synnerligen imponerande arbete som Ambrosiani (f. 1928) har åstadkommit! Det är ingen sträckläsare men en bok av synnerligen stort intresse och som tydligt och detaljerat klargör stratigrafen i den utgrävning om 350 m² som utfördes 1990-1995 och som motsvarar 0,5 % av den ursprungliga boplatsen. I den nya volymen behandlas lagerföljden faserna B6-B9, alltså i Birkas senare period från cirka 870 - 970.

Anmälaren vill först kort erinra om den första utredningen om stratigrafen. År 2013 utkom Ambrosianis bok *Birka Studies 9, Excavations in the Black Earth 1990-1995, Stratigraphy Vol. 1. Part One: The Site and the Shore; Part Two: The Bronze Caster's Workshop.* I denna del beskrivs stratigrafen för de första fem bebyggelsefaserna. Det handlar om stratigrafen i Birkas grundläggningsskede samt om den bronsgjutarverkstad som anlades och existerade cirka 790-870 e. Kr. Av boken framgår det mödosamma arbetet att i detalj skildra stratigrafen. Arbetet i fält utfördes enligt "single-context" metoden. Varje lager dokumenterades separat som en enhet. Så skedde genom hela utgrävningen för alla lager.

I *Birka Studies 9* tas de olika bryggkonstruktionerna upp och deras relation till landhöjning och strandförskjutning. Bronsgjutarens verkstadsperiod indelas i ett tjugotal nivåer. Den analysen omfattar en kronologi med cirka fyra års intervall för produktionen i verkstaden. Alla föremål av brons från äldsta vikingatid som påträffats tas upp. För stratigrafen beträffande alla nivåer som behandlas i de två volymerna gäller att det varit svårt att analysera på grund av att utgrävningen skedde i stort på den plats där Hjalmar Stolpe tog upp sina schakt under 1870-talet. Det har gjort det besvärligt att tolka flera strukturer.

Volym 1 visar att en stenpir konstruerades och

de första tomterna lades ut under mitten av 700-talet. Senare anlades en vågbrytare och en ny tomt på stranden omkring 790. Tomten utvidgades mot nordväst cirka 800-820. Utvidgning skedde över den gränd som ledde till piren. Nya brädgångar lades i gränden på 820-talet. Tomten blev en smal och en bred tomt cirka 840. Reparationer och ombyggnader skedde av befintliga byggnader. I volymen konstateras att byggnaderna hade kort livslängd på grund av bl. a. bränder. Själva bronsverkstaden fungerade i kanske 70 år till cirka 860. Den analys som utfördes har påvisat en detaljerad kronologi för tillverkningen av bronsföremålen i verkstaden.

Nu till den nya stratigrafiboken som omfattar 398 sidor med många figurer och tabeller som skildrar stratigrafen samt illustrerande foton. I förordet framhåller Ambrosiani att utgrävningen på Birka spelat en stor roll för utvecklingen av grävteknik, digital dokumentation och stratigrafisk analys! Birkaprojektet har gett ny kunskap om Birka och om vikingatiden.

Boken har en första del som detaljerat beskriver lagerstratigrafen i den senare delen av Birkas existens och en andra del som mycket ingående tar upp de olika fynd som påträffats i olika lager. Här diskuteras också kronologin och utveckling-

en som ägde rum under Birkas senare existens. Det framgår av boken att lagren i stor utsträckning har skadats redan under vikingatiden genom grävning och ombyggnadsverksamhet, konstruktion av vägbank, stensyllar och annan verksamhet. Noggrann utgrävningsverksamhet kunde därför endast ske inom begränsade områden.

I boken beskrivs stratigrafin nordväst om det område där Hjalmar Stolpes utgrävning skedde 1873. Genom att boken är så detaljerad blir min anmälan ytterst allmänt hållen, vilket jag hoppas läsaren har förståelse för! En anmälan kan ju endast stimulera läsarna att själva skaffa sig boken och få del av alla intressanta resultat som beskrivs.

Stratigrafin skildras dels i en nordlig, dels i en sydlig del. Dessa delades av en gränd. Utgrävningsområdet täcker ett område cirka 24 meter långt och 4,3-10,7 meter brett. Varje nivå inom varje fas beskrivs i detalj. Det som anmälaren anser särskilt berömvärt är de i färg illustrerade planer för varje nivå som går igenom. De kompletteras med många cirkeldiagram. Fynd av metall, glas, lera, sten och annat markeras med olika färg i diagrammen och med den andel som vart och ett av dessa har i olika strukturer i den beskrivna nivån. Mycket klart och föredömligt.

Spår av de byggnader som påträffats under utgrävningen beskrivs. Det framgår att eld har härjat många byggnader som tillkommit under Birkas levnadstid. Det har varit svårt under utgrävningen att identifiera byggnader i vissa avseenden särskilt i den norra delen. Det gäller de som påträffades 1990 innan single-context metoden fanns. Lager som då grävdes var tjockare och innehöll vad som senare identifierades som flera underlager/nivåer. Vid utgrävningen framkom tjocka avfallslager och i dessa stora mängder ben. Enbart i fas B7 fanns 600 kg ben som beräknas utgöra cirka 10 % av alla ben som kom fram i utgrävningen 1990-1995! Just fas B7 var mycket rikt på fynd och dominerades av benen.

Vid grävningen av särskilt den södra delen framkom tydliga tecken på att kontakter ägt rum med östra Europa liksom spår av verksamhet som tyder på smide, kanske förknippat med t.ex. myntning. Tendensen till ökade kontakter med öst framkommer ännu mer vid utgrävningen av fas B8. I den fasen finns också spår av kamtillverkning på nivå B83. De fanns i anslutning till

golvet för ett nedbränt hus. I boken antyds att en kammakare kanske bodde och arbetade i detta hus.

I fas B8 framkom även kronologiskt viktiga föremål som mynt, vikter, pärlor och utländsk keramik. Intressant är att i den norra delen av utgrävningsområdet fanns dirhams varav två slagits för Harun al-Rashid i Madinat al-Salam (Baghdad) och tre slagits mycket tidigare.

Fas 9 är den sista fasen i bebyggelselagren. Här påträffades rester av byggnader, främst de undre delarna av stolphål. De övre delarna i fasen har skadats av senare plöjning av Birkas jord när den var åkermark. Det är särskilt i den södra delen av utgrävningsområdet som rester av byggnader är vanliga. Dessa byggnader konstruerades med stolpstödda tak. Bland framkomna strukturer var en stor avlång härd.

I fas B9 fanns inte mindre än 1 100 kg avfall av ben! De förekom främst i den nordliga utgrävningsdelen. Bland fynden fanns många röda keramikskärvor som tolkats tillhöra ett kärl betecknat Volga Bulgar. Ett liknande har påträffats i Novgorod. En skatt med mynt, vikter och pärlor fanns även i fas B9.

Ambrosiani framhåller att i stratigrafin i föreliggande volym för de senare utgrävda faserna har åtminstone femton byggnader kunnat identifieras. De flesta hade skadats av senare jordbruksverksamhet eller av Hjalmar Stolpes schakt under 1870-talet. Byggnaderna är knappast större än 5 x 5 meter och saknar stolphål. De har byggts på en träsyll lagd direkt på marken. I det sista bosättningskedet finns det dock antydningar till att några byggnader byggts som långhus med stolphål för att stödja taket.

I den ytterst detaljerade fynddelen av stratigrafiboken diskuteras olika fyndkategorier, vissa i detalj, mot bakgrund av den stratigrafiska analysen. De osteologiska fynden är särskilt viktiga enligt Ambrosiani. Anmälaren avser inte att i detalj gå in på alla fynd som påträffats på olika nivåer. Det skulle föra för långt. Boken innehåller detaljerade stratigrafiska tabeller och cirkeldiagram för de olika fynden i Svarta Jorden.

Utöver osteologiska fynd förekommer föremål av metall, vikter (olika viktsystem behandlas i boken), kammar av horn, glaspärlor och pärlor av halvädalsten, gjutformar och verktyg för till-

verkning av textil. Det framkom inte mindre än 6 000 kg osteologiskt material! De flesta metallfynden är av järn och kopparlegeringar. Bland metallfynden fanns två guldfragment. Ungefär 100 mynt med en vikt på cirka 98 gram påträffades. Största delen av mynten fanns i de senaste fyndlagren, alltså under Birkas avslutande decennier. Några silverfingerringar, en silverpärla och lite hacksilver grävdes fram.

Tolv likarmade spännen finns bland fynden liksom spännen och broscher av andra typer. En så kallad Valsta-brosch fanns nära bronsgjutarens plats liksom en gjutmodell av en sådan brosch. Bland andra broschfynd fanns små fragment av tolv ovala broscher på olika platser i utgrävningsområdet.

Inte mindre än 279 vikter av olika slag hittades fram 1990-1995. Vikter är, skriver Ambrosiani, en betydande fyndkategori i städer, handelsplatser och hamnar. I analysen i volymen medtas även andra vikter som är kända från Birka. Det rör sig då om mer än 600 vikter. Totalt i det nätverk av vikingatida städer och handelsplatser som fanns i Östersjöområdet har mer än 2 100 vikter påträffats. I Birkas omland har ytterligare hundratals vikter hittats. Många vikter påvisar kontakter med England och Rhenområdet på grund av att de är gjorda av bly från dessa områden. I boken analyseras de olika vikterna i detalj och fastslås vilka viktsystem de tillhör. Vissa hör till system av östligt ursprung. I några kammargravar har påträffats flera kompletta viktgrupper. De antyder att ägarna hanterade stora belopp och transaktioner, med andra ord handlade i dyrbara varor. De var troligen mäktiga köpmän i kontakt med Rus och därbortom, kanske med Byzans och Kalifatet! Just de kammar- och kistgravarna hör till de mest rikt utrustade.¹

Kammar är ett ovanligt stort fyndmaterial i Svarta Jorden, vilket framkom under Stolpes grävningar. I Birkagravar har påträffats 325 ungefär hela kammar. Nya fynd av kammar kom fram under grävningen 1990-1995. Det rör sig om mer än 200 delar och fragment, mest hörande till typ A eller B. Det uppskattas i boken att det kan röra sig om ungefär 230 olika kammar. Troligen tillverkades de av yrkesmän i Birka. Sammanlagt i hela Birka har påträffats ungefär 1 000 kammar! Tjugofem procent av dessa är från utgrävningen 1990-1995.

Inte mindre än 10 300 individuella föremål och fragment av pärlor framkom vid utgrävningen! Särskilt glaspärlor är viktiga kronologiskt i bosättningslagren i Birka. Av fyndmaterialet är ungefär 8 500 glaspärlor påträffade på de 350 m² som grävdes. Fynd tätheten är alltså stor för denna kategori. I stratigrafiska lager kan identifieras ca 4 900 glaspärlor och 200 pärlor av halvadelsten. Också pärlor av bärnsten, karneol och bergkristall finns bland fynden. Också i Birka kan produktion av pärlor ha ägt rum i närheten av utgrävningsområdet.

Många fynd gjordes av föremål av bränd lera som krukskärvor, gjutformar och textilverktyg. Särskilt skärvor av lerkärl är en stor fyndkategori. Inte mindre än 25 000 fragment av gjutformar med en totalvikt av 62 kg grävdes fram. De är koncentrerade i fas B2-B5 i bronsgjutarens verkstad. Cirka 800 fragment kan hänföras till gjutning av ovala broscher av typ P27. Vidare finns skärvor till formar för gjutning av vävvikter och sländor.

Det avslutande kapitlet är mycket intressant och är en diskussion och utvärdering av utgrävningen i Birka åren 1990-1995. Här sammanfattas stratigrafi och kronologi och resultat rörande de olika fynden. Birkas förbindelser med öst och väst diskuteras och kontakter med andra områden, begravnings seder för människorna i Birka och hur Birka förseddes med varor från olika områden. I kapitlet framhålls att Birka var en året runt bosättning, en liten handelsstad. Ett fynd av en ristad kalksten har bilder som kan förknippas med den dynasti som regerade i Uppsala under vikingatiden. Ambrosiani drar slutsatsen att Birka byggdes av kungen på land som tillhörde Uppsala öd. Kungen var alltså stadens och dess innevånares beskyddare.

Utgrävningen har, framhålls avslutningsvis, genom den stratigrafiska analysen och undersökningen av fynden breddat vår förståelse av det vikingatida samhället och dess nätverk av kontakter, städer och handelsplatser i Europa.

Boken rekommenderas varmt till alla som är intresserade av Birka-utgrävningen. Var beredda på att det tar tid att gå igenom en så fascinerande och detaljerad beskrivning av utgrävningen 1990-1995!

¹Ringstedt, Nils. 1997. The Birka Chamber Graves. Economic and Social Aspects. Stockholm Archaeological Reports, 32.

Gravar från sen vikingatid till 1700-tal och en medeltida byggnadshytta på Domberget i Uppsala

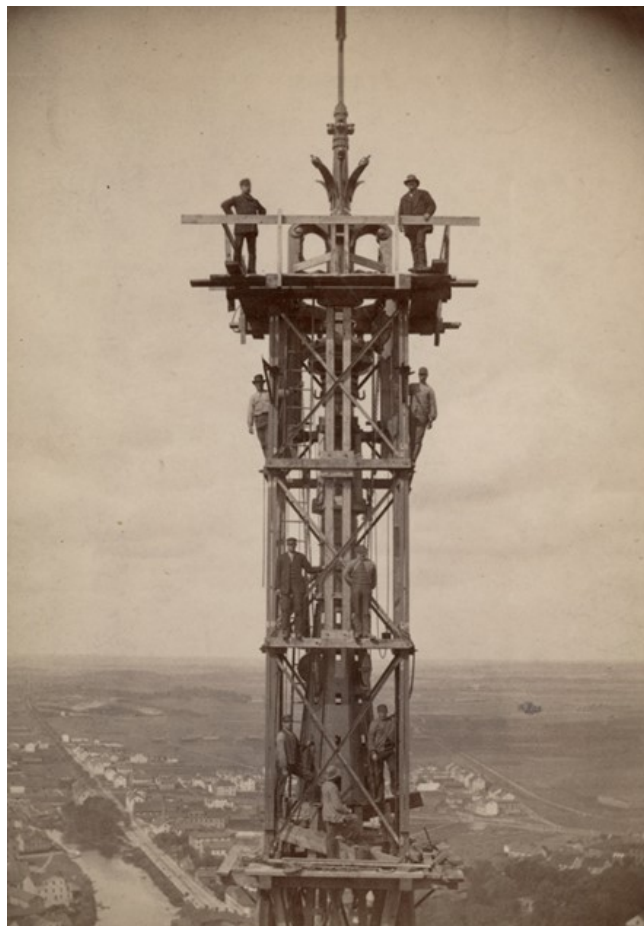
Linda Qviström

Under vintern och våren 2019 undersöktes en 20 × 21 m stor yta på Domkyrkoplan i Uppsala. Arbetet utfördes av Upplandsmuseets arkeologer, i samarbete med osteologer från SAU.

Anledningen till att undersökningen gjordes var att en lyftkran behövde förankras sydväst om domkyrkan för att tornspirorna skulle kunna komma åt att restaureras.

Mellan många generationer av ledningsschakt från 1800-talet och framåt och i vissa fall under murar fanns ungefär 140 gravar helt eller delvis bevarade inom ytan. Merparten hörde, som väntat, till kyrkogårdens efterreformatoriska användningstid. Efter 1543 då en stadsbrand skadat flera av stadens kyrkor, framför allt de som låg öster om Fyrisån, övergick Domkyrkoplan efter hand till att bli den enda officiella stadskyrkogården. Under medeltiden var det troligen enbart personer med anknytning till ärkesätet som begravdes här vilket delvis förklarar varför så få gravar från hög- och senmedeltid som fanns inom det undersökta området. En annan och kanske viktigare förklaring är dock att ytan användes för andra ändamål än begravingar. Delar av domkyrkans byggnadshytta har legat här och området har också fungerat som arbetsplats vid reparationer och ombyggnader efter medeltiden.

Bland de medeltida verkstadslämningarna märks spåren efter en stenhuggarverkstad. Den har troligen skyddats av ett enkelt tak. I verkstaden fanns spår efter en grop där det är troligt att en arbetsbänk eller liknande har förankrats. Närmast gropen låg stora stenflisor. En bit bort minskade fragmenteringsgraden. Minst två typer av stenmaterial har bearbetats i verkstaden – kalksten och så kallad vattholmamarmor. I ett kalkstensfragment som analyserades fanns mik-

Figur 1. Sedan tornspirorna sattes upp har säkerhetsföreskrifterna hunnit ändras en del. Det här gjorde det svårt att konstruera en godkänd byggställning vid den restaurering som inleddes 2019. Istället beställdes en enorm lyftkran från Tyskland. Den behövde förankras väl i marken, vilket var anledningen till att den arkeologiska undersökningen kom till stånd. På bilden syns domkyrkans norra tornspira när den sattes upp, sommaren 1889. Foto Uppsala universitetsbibliotek.

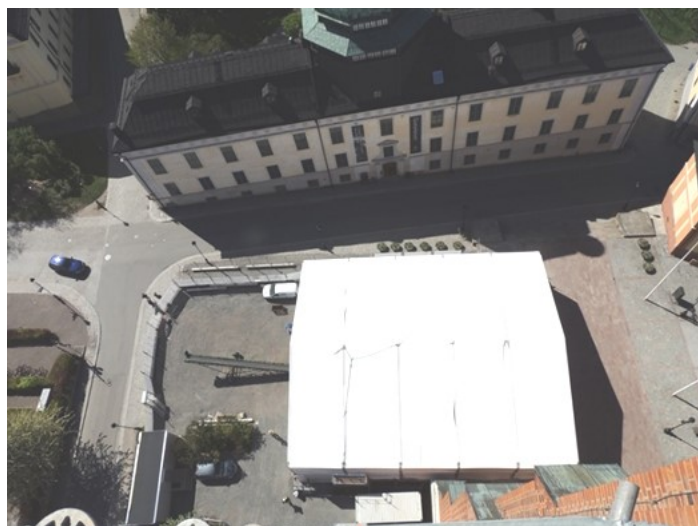
rofossil, som enligt Linda Wickström, SGU, med viss osäkerhet menar kan knytas till Öland. I kyrkans norra portal har både öländsk kalksten och så kallad vattholmamarmor använts (Skoglund 1977: 70; Åhman 1985: 4) och det är

möjligt att materialet hör till byggnationen av de här partierna, som uppfördes omkring 1287–1331 (Lovén, Bengtsson & Dahlgren 2010).

Bland lämningarna från senare tiders reparationsarbeten märks en ugn, troligen använd för kalkbränning. I muren har både medeltida stenmaterial och byggnadsmaterial från 1600-talet återanvänts (figur 4 och 5). Troligen har ugnen använts vid de reparationer som behövde göras efter den förödande stadsbranden 1702, då både domkyrkan och omkringliggande byggnader skadades. Ugnen har i sin tur grävts igenom i samband med 1800-talets renoveringsarbeten, då en stor trälåda som användes för att blanda kalkbruk i placerades här (figur 6).

Förutom gravarna, som vi strax återkommer till, och spår efter olika tiders byggnadsverksamhet hittades också mycket fragmentariska rester av en murad, medeltida byggnad i vad som troligen varit den dåtida kyrkogårdens sydvästra hörn. Den här delen av den medeltida kyrkogårdsmuren tycks ha rivits vid mitten av 1600-talet, troligen i samband med att en ny portal uppfördes åt väster. Johannes Schefferus beskriver på 1660-talet den tidigare murens utseende och uppger att det i det södra hörnet funnits en liten rund tornliknande byggnad. Denna hade ett rum i den övre delen medan den undre var öppen och innehöll helgonbilder som kunde ses av förbipasserande (Schefferus 1666: 195; Carlsson 2010 m.fl.: 128).

Halvtannat sekel senare, troligen precis i början av 1800-talet, byggdes en ny mur på ungefär samma ställe. Det här gjordes i samband med att Domkyrkoplan omvandlades till park. Den sista begravningen hade skett 1794, därefter hänvisades Uppsalaborna till den nya begravningsplatsen, idag kallad Gamla kyrkogården (Bengtsson 2010; Carlsson m.fl. 2010: 171–76). Den nya muren i det sydvästra hörnet av kyrkogården fanns kvar under en relativt kort period. Den finns med på ett par kartor från första halvan av 1800-talet men tycks ha rivits före 1800-talets mitt. På kartorna syns en portal in till kyrkogår-

Figur 2. Den undersökta ytan intill Uppsala domkyrkas södra torn. I bildens överkant syns Gustavianum. Foto Upplandsmuseet.

Figur 3. Flisor av så kallad vattholmamarmor – spill från stenhuggarnas verksamhet på Domkyrkoplan. Foto Upplandsmuseet.

Figur 4. Mur i kalkstensugn, med återanvänt material som troligen både kommer från domkyrkan och de kringliggande byggnader som skadades vid 1702 års brand. Foto Upplandsmuseet.

den från sydväst (figur 7). Den ersatte den äldre i väster som uppfördes på 1660-talet, på initiativ av Olof Rudbeck (Carlsson m. fl. 2010, se figur 8). Vid undersökningen kunde vi konstatera att det tidiga 1800-talets mur har varit av tegel men med sockeln eller kanske hela fasaden inklädd i röd sandsten. I fundamentet till muren och i rivningsmassorna ingick återanvänt material, troligen både från 1600-talets portal och mur, där det i sin tur sannolikt ingått medeltida byggnadsmaterial som senare också hamnade i 1800-talsmuren.

De undersökta gravarna delades in i fyra faser. Framför allt mellan de två yngsta, som omfattar efterreformatorisk tid, var gränsen relativt flytande, vilket beror på att det rör sig om en kontinuerligt använd kyrkogård med successivt tillkomna begravingar. Den äldsta fasen var tydligare avskild från de senare, delvis eftersom

Figur 5. En skulpterad byggnadsdetalj av vattholmarmarmor, kanske hörande till en portal från 1600-talet. Foto Upplandsmuseet.

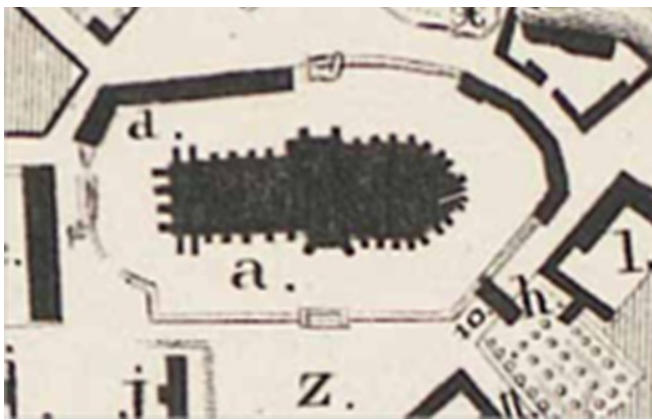

Figur 6. Nedgrävd låda, använd under 1800-talet för att blanda murbruk i. Foto Upplandsmuseet.

gravplatsen övergivits, vilket troligen skedde under 1100-talet. Kol från ett tunt brandlager ovanpå markytan som överlagrade de äldsta gravarna och direkt under verkstadslämningarna har ¹⁴C-daterats till 1165–1264.

Den äldsta fasen omfattade 22 gravar, varav 9 har ¹⁴C-daterats. Tre av dateringarna är senvikin-gatida, ca 950–1050. Resten av dateringarna hör till tidig medeltid och faller inom det vida inter-vallet ca 1000–1150. Den osteologiska analysen

visade att det i huvudsak varit män som begravts inom ytan under denna fas. Den ensidiga könsfördelningen och det enhetliga begravningssättet för närmast tankarna till en könsuppdelad kyrkogård, men det är även tänkbart att begravningarna representerar en ensidigt manlig miljö. De gravlagda var i stor utsträckning vuxna och förhållandevis långa. Sammantaget pekar resultatet mot en grupp människor med relativt sett hög status. De tre äldre gravarna, som hörde till sen vikingatid, avviker något rumsligt från de övriga och kanske snarare representerar ett gravfält som föregått den senare gravplatsen/möjliga

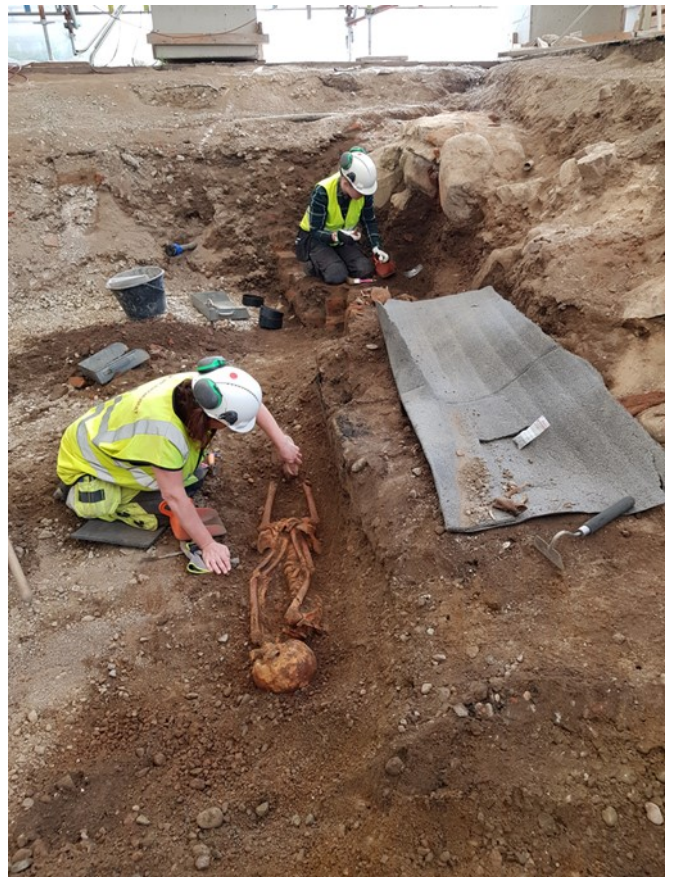
Figur 7. Utsnitt ut 1842 års stadskarta. Till vänster om domkyrkan (a.) syns en något svängd mursträcka med portal. Rester efter dessa hittades vid 2019 års undersökning.

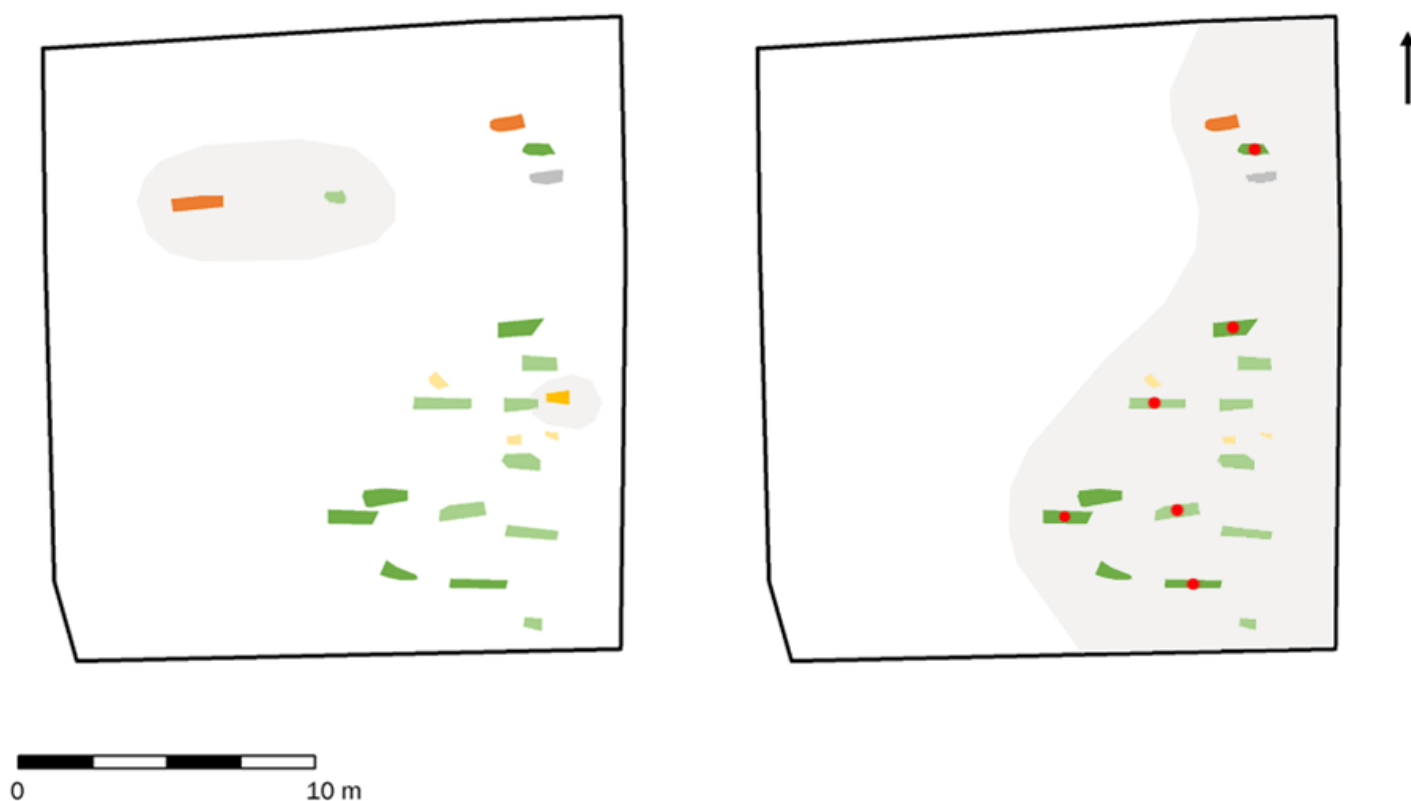
Figur 8. Uppsala domkyrka från väster, med kyrkogårdsportalen från 1660-talet, delvis dold bakom Gustavianum. Teckning från ca 1690 av Johan Lithén, i Erik Dahlbergs "Suecia antiqua et hodierna". Foto KB.

kyrkogården.

Gravfas 2 motsvarar kronologiskt 1200–1500-tal. Endast åtta gravar hörde till den här fasen vilket till stor del beror att den undersökta ytan ingick i det medeltida verkstadsområdet. En av de gravar som tillkom under fas 2 var grav 107, där fem barn i åldrarna 8–14 lagts tillsammans sida vid sida i kyrkogårdens utkant. Med tanke på att barnen begravts på domkyrkans kyrkogård bör de ha haft någon koppling till organisationen. Möjligen rör det sig om skolkorgossar som dött samtidigt i någon smittsam sjukdom. Graven har daterats till senare delen av 1200-talet.

Figur 9. Malin Lucas och Karin Stenström undersöker två av gravarna på Domkyrkoplan i Uppsala. Foto Upplandsmuseet.

Figur 10. Gravarna i den äldsta fasen. Till vänster har de tre gravarna med tidigast datering (ca 950–1050) markerats. Till höger är de något senare dateringarna (ca 1000–1150) markerade med en röd prick.

Gravarnas färger motsvarar den osteologiska könsbedömningen, gjord av Emma Sjöling och Sofia Prata (SAU). Grönfärgade gravar markerar individer som mer eller mindre säkert bedömts som män. I rödorange gravar har de gravlagda bedömts som kvinnor. Individen i den mörkt gulmarkerade graven har tvetydliga drag och för de ljus gula gravarna kunde ingen bedömning göras.

Med undantag för grav 107 fanns det inte heller under den här fasen några barn bland de gravlagda, och alla individer som gick att könsbedöma osteologiskt har förmodligen varit män. Anledningen är troligen att de som begravts på kyrkogården under medeltiden hörde till den manligt dominerade domkyrkoorganisationen. Det finns dock även här en möjlighet att det rör sig om en könsuppdelad kyrkogård. De få medeltida gravar som tidigare undersökts inom den norra delen av kyrkogården har dessvärre inte analyserats osteologiskt.

Gravfas 3 och 4 motsvarar tillsammans den efterreformatoriska tidens begravningar, fram till mitten av 1790-talet. Under den här perioden an-

vändes kyrkogården av hela stadens befolkning vilket tydligt återspeglas i gravarna. Både köns- och åldersfördelningen var en helt annan än under de båda tidigare faserna. En stor del av de gravlagda var framför allt under fas 4 barn, varav många under 1 år. Genom 1700-talets begravningslistor går det att se att de som gravlades i den här delen av kyrkogården i regel varken hörde till de allra fattigaste eller till de allra rikaste i staden. Bland dem som räknas upp i listorna finns många hantverkare. En liten grupp som utmärker sig är studenter, där påkostade begravningar betalats av nationerna.

Figur 11. I många av de efterreformatoriska gravarna fanns begravningsbuketter, kransar och andra utsmyckningar. Den här miniatyrkronan är ca 5 cm stor och hittad i grav 6, där ett spädbarn begravts. Foto Max Jahrehorn/Oxider.

Referenser och länkar

Uppgifterna i texten är hämtade från den arkeologiska rapporten, som finns under fliken ”Publikationer” på Upplandsmuseets hemsida. Här finns även en populärvetenskaplig skrift som presenterar projektet. I nästa nummer av *Situne Dei* kommer vidare en artikel om de äldsta gravarna.

Rapport, del 1 (text)

[Qviström, L., Sjöling, E., & Bengtsson, H., med bidrag av Prata, S. 2022. *Domkyrkoplan – kyrkogård och byggarbetsplats: Arkeologisk schaktningsövervakning och undersökning, del 1 text*. Uppsala: Upplandsmuseet.](#)

Rapport, del 2 (bilagor)

[Qviström, L. \(red.\) 2022. *Domkyrkoplan – kyrkogård och byggarbetsplats: Arkeologisk schaktningsövervakning och undersökning, del 2 bilagor*. Uppsala: Upplandsmuseet.](#)

Populärvetenskaplig skrift

[Qviström, L., & Bengtsson, H. 2021. *Bland gravar och stenhuggare på Domberget i Uppsala: Arkeologi på Domkyrkoplan 2019*. Uppsala: Upplandsmuseet.](#)

Övriga referenser

Bengtsson, H. 2010. *Uppsala domkyrka VI. Gravminnen*. Uppsala: Upplandsmuseet.

Carlsson, R., Göthberg, H., Dahlbäck, G., Lovén, C., & Bengtsson, H. 2010. *Uppsala domkyrka II. Domkyrkan i Gamla Uppsala. Nuvarande domkyrkans omgivning*. Uppsala: Upplandsmuseet.

Lovén, C., Bengtsson, H., & Dahlberg, M. 2010. *Uppsala domkyrka III. Byggnadsbeskrivning. Byggnadshistoria. Domkyrkans konsthistoriska ställning*. Uppsala: Upplandsmuseet.

Schefferus, J. 1666. *Joannis Schefferi Argentoratensis Upsalia cujus occasione plurima in religione, sacris, festis, ... illustrantur*. Upsaliae ... excudit Henricus Curio SR.M. & Acad. Vps. Bibliopola. MDCLXVI.

Skoglund, O.A. 1977. *Uppsala domkyrkas restaurering 1971–76: redogörelse*. Uppsala: Uppsala domkyrkas restaureringskommitté.

Åhman, E. 1985. *Naturstensmaterialet i Uppsala domkyrka*. Uppsala: Sveriges Geologiska Undersökning.

Nya avhandlingar

Samfundet gratulerar alla nydisputerade!

Alexander Sjöstrand disputerade den 14 maj med avhandlingen *Changes, Activities and Bones: Intra-site analysis of the Pitted Ware Culture site Ajvide on the Baltic Sea island of Gotland*.

Avhandlingen kan uppmärksammas extra då det är den första avhandlingen i arkeologi som lagts fram i Visby, på Campus Gotland, Institutionen för arkeologi och antik historia, Uppsala Universitet. Opponent var Kristiina, Mannermaa, Helsingfors universitet. Avhandlingen finns här [digitalt](#).

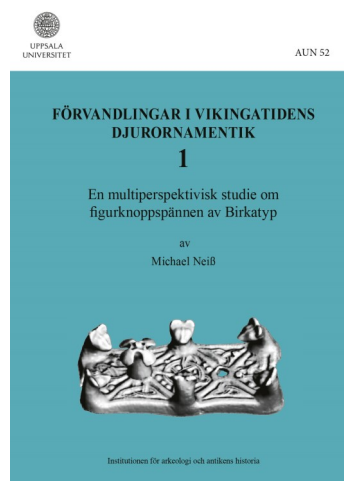
Michael Neiß disputerade den 28 maj med avhandlingen *Förvandlingar i vikingatidens djurornamentik: Del 1 : En multiperspektivisk studie om figurknoppspännen av Birkatyp*.

Disputationen skedde i Uppsala, Institutionen för arkeologi och antik historia. Opponent var Elna Siv, Kristoffersen, Universitetet i Stavanger. Avhandlingen hittas här [digitalt](#).

Aija Macāne disputerade den 7 juni med avhandlingen *Stone Age Companions: Humans and animals in hunter-gatherer burials in north-eastern Europe*.

Disputationen skedde i Göteborg, Institutionen för historiska studier. Opponent var Peter Jordan, Lunds universitet. Avhandlingen hittas här [digitalt](#).

Meddelanden och utlysningar

Som kan vara av intresse för samfundets medlemmar

Ortnamnssällskapet i Uppsala utlyser stipendiemedel för år 2022 om 100 000 kronor att användas för namnforskning i vid bemärkelse

Tänkbara ändamål för den sökande kan vara bland annat dessa (utan prioritetsordning):

- publicering (inkl. tryckbidrag, språkgranskning, översättning),
- anordnande av konferenser, exkursioner, studiebesök och liknande,
- resekostnader, t.ex. deltagande i konferenser och symposier,

möjliggörande av kortare period av ledighet från annat arbete för att bedriva namnforskning.

Den sökande ska vara medlem i Ortnamnssällskapet och bör vara verksam över grundutbildningsnivå (t.ex. inom ämnet verksamma masterstudenter, doktorander, forskare och handläggare). Ansökan, med obligatoriska uppgifter, ska göras på särskild blankett, som finns tillgänglig på sällskapets hemsida (<http://ortnamnssallskapet.se>). Ansökan skickas till sällskapets sekreterare Mats Wahlberg (mats.wahlberg@isof.se) och ska vara honom tillhanda **senast den 1 september 2022**.

Redovisning för hur de beviljade medlen har använts skall tillställas sällskapet inom ett år efter utbetalning.

Sällskapets styrelse bereder, prioriterar och beslutar om eventuell tilldelning av medel under september månad.

Ortnamnssällskapets i Uppsala priser till förtjänta studenter

Ortnamnssällskapet i Uppsala inrättade 2022 priser för uppsatser i namnforskning till förtjänta studenter på avancerad nivå i syfte att uppmuntra till vidare akademiska studier och undervisning inom ämnet.

Priserna delas ut årligen i samband med sällskapets höstmöte. Prisbelönta uppsatsskribenter erbjuds möjlighet att kostnadsfritt bli medlemmar i sällskapet det följande året, men behöver därefter förnya sitt medlemskap på egen hand.

Mer information om formella behörighetskrav, bedömningsgrunder samt prisernas antal och storlek publiceras i samband med utlysningen under vårterminen.

Utllysning 2021–2022

Ortnamnssällskapet i Uppsala utlyser två uppsatspriser om vardera 5 000 kronor till förtjänta studenter för det akademiska läsåret 2021–2022. Priserna delas ut årligen i samband med sällskapets höstmöte. Prisbelönta uppsatsskribenter erbjuds möjlighet att kostnadsfritt bli medlemmar i sällskapet under kalenderåret 2023, men behöver därefter förnya sitt medlemskap på egen hand.

Formella behörighetskrav

Enbart uppsatser på avancerad nivå skrivna vid svenska universitet eller högskolor under det aktuella läsåret kan bli föremål för sällskapets granskning.

Uppsatser från alla vetenskapliga områden, t.ex. språkvetenskap, historia, arkeologi, geografi, agrarhistoria, sociologi, etnologi, litteraturvetenskap och juridik, är välkomna.

Uppsatserna ska ha inriktning mot namn och namnforskning, vilket innebär att namnmateriel i vid bemärkelse (ortnamn, personnamn, övriga namn, lagstiftning rörande namn etc.) ska ligga till grund för åtminstone en delstudie i uppsatsen.

Uppsatserna ska vara formellt godkända.

Mer upplysningar lämnas av Staffan Nyström (staffan.nystrom@nordiska.uu.se)

Uppsatserna skickas till sällskapets sekreterare Mats Wahlberg (mats.wahlberg@isof.se) och ska vara honom tillhanda senast den **1 september 2022**.

Bedömningsgrunder

Uppsatsens syfte och frågeställningar är pregnant formulerade och relateras på ett tydligt och relevant sätt till aktuell forskning om namn.

Uppsatsen visar prov på hög metodisk och teoretisk kompetens samt ett självständigt, kritiskt och reflekterande förhållningssätt vad gäller materialurval, analyser och tolkning av resultaten.

Uppsatsen bidrar till förnyelse inom det aktuella forskningsområdet och medverkar till kunskapsutvecklingen inom namnforskningen.

Välkommen med din uppsats!

Arkeologisk metodkonferens

19-20 oktober 2022
Jamtli, Östersund

I samarbete med länsstyrelserna och länsmuseerna i Norrland kommer en arkeologisk metodkonferens hållas på Jamtli, Östersund, den 19-20 oktober 2022.

Konferensen riktar sig i första hand till de aktörer som bedriver uppdragsarkeologi i norrlandslänen men även andra är välkomna att delta.

Syftet med konferensen är att presentera och diskutera olika arkeologiska metoder och deras användningsområden i de nordliga länen samt att gemensamt diskutera olika arkeologiska projekt som bedrivs inom länen. Detta efter en direkt önskan från länsstyrelserna i länen, som också är de som finansierar konferensen.

Praktisk information

Konferensen kommer att äga rum på Jamtli i Östersund 19–20 oktober 2022.

Anmälan sker till anna.engman@jamtli.com
Ange i anmälan namn, ev. institution, fakturaadress, E-post samt ev. specialkost.
Sista anmälningsdag är 9 september 2022.
Betalning mot faktura.

Vid anmälan så godkänner du att dina personuppgifter används för denna konferens. Uppgifterna kommer inte att användas för något annat syfte.

Deltagaravgiften inkluderar samtliga föreläsningar och måltider.

Deltagaravgift: 650 kr

Boendeförslag

Konferenserbjudande:

Jamtli Vandrarhem
465 kr/natt inkl sänglinne och frukost.
Enkelrum. Ange konferensdeltagande vid bokning.

Övriga boendeförslag:

Hotell Emma, Clarion Hotel Grand Östersund

Arkeologisk metodkonferens

Program

Reservation görs för eventuella förändringar i programmet.

Dag 1

Registrering öppen från 11.00

13.00–13.10.

Välkomstanförande, praktiska saker.

13.15–14.00

Laserskannad höjddata och AI: ett forsknings- och utvecklingsprojekt

Karl-Johan Lindholm, Docent/Universitetslektor. Institutionen för arkeologi och antik historia, Uppsala universitet

14.00–14.30

Fikapaus

14.30–15.15

Geofysiska metoder

Bengt Westergaard, Prospekteringsansvarig/IT-arkeolog, Arkeologerna

15.15–16.00

Side Scan Sonar som karteringsmetod

Lennart Högberg, Marinarkeolog.

16.00–17.00

Avslutande diskussion

18.00

Gemensam middag

Dag 2

8.30–9.15

Isotop-, DNA- och andra analysmetoder

Kerstin Lidén,

Arkeologiska forskningslaboratoriet, Stockholms universitet.

9.15–10.00

1850-årsgränsen och de obesuttnas arkeologi

Martin Hansson, universitetslektor historisk arkeologi, Lunds universitet

10.00–10.30

Fikapaus

10.30–11.15

3D-fotografering och drönare

Hur använder vi det? Vad är utvecklingspotentialen?

11.15–12.00

Järnhantering

Erfarenheter från ett forskningsprojekt i Härjedalen. Jamtli

12.00–13.15

Lunch

13.15–14.00

Inventering

Kompetensförsörjning och utveckling. Jamtli och läns museet Västernorrland

14.00–14.45

Klimatförändringar och arkeologi

Rapporter från:

Erosionsskadeinventeringar

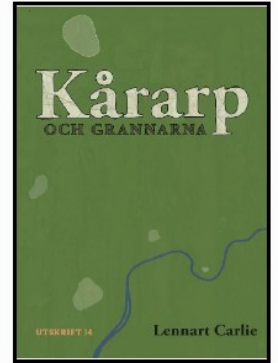
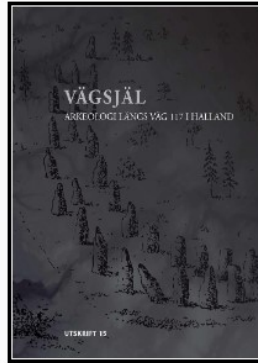
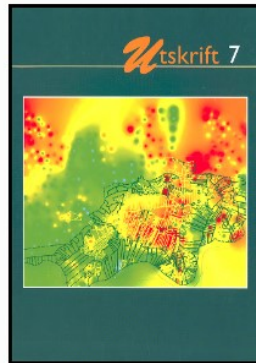
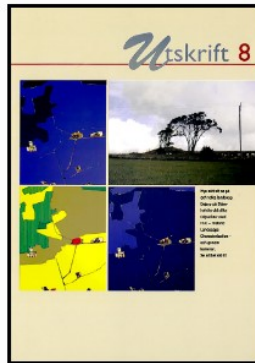
Inventering av flötningslämningar

Smältande glaciärer

14.45–15.30

Avslutande diskussion

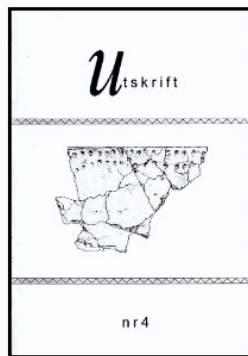
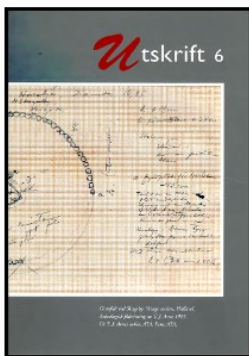
Konferensen avslutas.

Tidskriften *Utskrift* är nu tillgänglig digitalt

Utskrift är Kulturmiljö Hallands arkeologiska tidskrift som startade 1991. Den har hittills kommit ut i 18 nummer. För att göra publikationen tillgänglig för en större läsarekrets har man nu valt att göra dessa tillgängliga digitalt.

https://museumhalland.se/utskrift/?fbclid=IwAR28k7rTOKfa_pd_b-SIzrnsEsenraKwk5rHXhwVsBb0EhlqJoZ8bFE4880

Gjallarhornet behöver material!

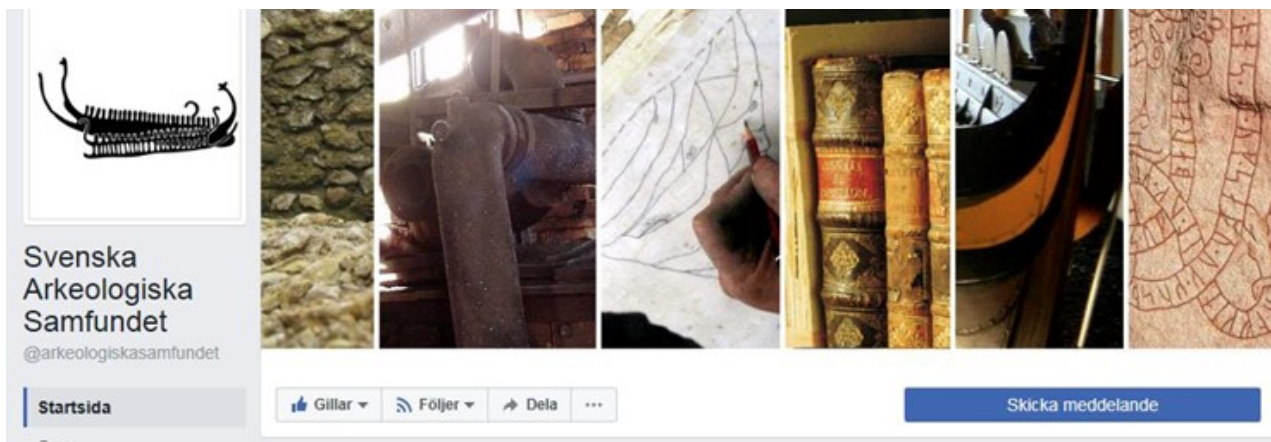
Vad händer i svensk arkeologi? Har du information om konferenser, seminarier, kortare artiklar om undersökningar, projektpresentationer osv?

Redaktionen välkomnar bidrag som kan vara av intresse för våra medlemmar.

De skickas till Per Nilsson eller Jhonny Therus med epost:

per.nilsson@ostergotlandsmuseum.se, jhonny.therus@kalmarlansmuseum.se.

Ni följer väl Svenska Arkeologiska Samfundet i sociala medier?

Svenska Arkeologiska Samfundet har en väldigt aktiv Facebook-sida med drygt 6000 följare. Här delas olika typer av arkeologiska nyheter av både stor och liten karaktär.

Svenska Arkeologiska Samfundet finns även på Twitter!

Nästa nummer av Gjallarhornet!

Deadline för nästa Gjallarhornet är den **20/9**. Gjallarhornet distribueras numera endast via e-post som pdf. Senaste numret liksom äldre årgångar finns också för nedladdning på Samfundets hemsida:

<http://www.arkeologiskasamfundet.se/gjallarhornet.html>.

OBS! Glöm inte att meddela Samfundet om du byter e-postadress eller postadress. På så vis missar du inte utskick av Gjallarhornet eller annan information. Skicka dina uppgifter om byte till info@arkeologiskasamfundet.se

OBS! Om du inte längre vill ha Gjallarhornet skickat till dig, vänligen meddela även detta till info@arkeologiskasamfundet.se så stryks ditt namn från utskickslistan.

Vill du bli ledamot i Svenska Arkeologiska Samfundet?

Är du aktiv inom det arkeologiska fältet och vill hålla dig uppdaterad om vad som sker inom dess olika grenar? Vill du vara med och utveckla Samfundets verksamhet eller delta i dess olika aktiviteter? Då välkomnar vi varmt din ansökan om medlemskap. Vi vänder oss till dig som arbetar med arkeologi inom till exempel arkeologisk uppdragsverksamhet, på universitet, museer och länsstyrelser, studerar på avancerad nivå eller är antagen till forskarutbildning.

Medlemsavgiften är sedan en tid tillbaka 200 kr/år. Som medlem får du regelbundet nyhetsbladet Gjallarhornet samt inbjudan till möten, seminarier och temaresor.

Ansökan mailas till:

ledamot@arkeologiskasamfundet.se

När du har fått besked om att ansökan godkänts sätter du in årsavgiften 200 kr på:

Kontonummer: Plusgiro 351210-0

Betalningsmottagare: Svenska Arkeologiska Samfundet. På första inbetalningen, ange ”ny medlem”, namn, adress och e-post.

Svenska Arkeologiska Samfundet inbjuder till en resa

Från grottmålningar till riddarborgar i södra Frankrike, 7-15 maj 2023,

med fil. dr. Niklas Hillbom.

Fil. dr Niklas Hillbom är klassisk arkeolog som intresserat sig mycket för forntidens kulturkontakter runt Medelhavet. Han har tidigare gjort många uppskattade resor med Paradisresor för bl a Arkeologiska Samfundet till Syrien, Jordanien, Kreta, Cypern, Klassiska Grekland och Sicilien. Han har även ordnat resor till södra Frankrike, bl a åt Institutionen för arkeologi och antikens historia i Lund. Niklas Hillboms hemsida: Arktir.se

Resan inleds med statyer och grottmålningar från äldre stenåldern och avslutas med grekiska lämningar och föremål i Marseille. Däremellan är fokus helt på den romerska arkeologin och hur den romerska kulturen spreds upp över södra Frankrike. Från Narbo Martius, den första huvudstaden i den äldsta provinsen, följer vi Via Domitia norrut och reser således samma väg som de kulturella influenserna gjorde för 2000 år sen. Under en vecka med ett pärlband av spektakulära lämningar och tematiska nedslag följer vi dessa tidiga trådar som är så viktiga för att förstå ursprunget till det medeltida Frankrike och i förlängningen den västeuropeiska kulturen.

Intresseanmälan hittar Du på paradisresor.se, där också ett mer detaljerat program och fakta kring resan finns. Förhoppning finns om att besöka grottan Font de Gaume. I programmet finns också Musée National de Préhistoire, l'Abri de Cap Blanc, Pech Merle, Carcassonne, Narbonne, Ambrussum, Arles, Glanum, Orange, Pont du Gard, Nîmes, Maison Carée och Marseille. Paradisresor har också fler intressanta resor att botanisera bland på sin hemsida.

Obs! För en garanterad plats på resan för medlemmar motser Paradisresor er bokning *senast den 30 september*.

Helene Borna-Ahlkvist

Glanum, ett av många besöksmål på resan. Foto: Jesper Blid.